

MØRE OG ROMSDAL STATSADVOKATEMBETER

Riksadvokaten
Postboks 2102 Vikta
0125 OSLO

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

22/760 - 21 / JNO001

26.08.2022

Tvangsmiddelbruk i mindre alvorlige narkotikasaker - oppfølgende undersøkelse 2022 - Møre og Romsdal statsadvokatembeter

1. Innledning

Riksadvokaten har i brev av 9. april 2021 gitt avklaringer om rettslige skranker for anvendelse av tvangsmidler i mindre narkotikasaker. I brev av 13. april 2021 fra riksadvokaten ble statsadvokatene pålagt å foreta en undersøkelse om tvangsmiddelbruken i slike saker. Møre og Romsdal statsadvokatembeter avga rapport 1. oktober 2021. På bakgrunn av resultatene fra alle embetene utarbeidet riksadvokaten en nasjonal rapport, se riksadvokatens skriftserie nr. 1/2022.

I brev av 27. september 2021 varslet riksadvokaten at det skulle gjennomføres en oppfølgende undersøkelse i løpet av 2022. Oppmerksomheten skulle rettes mot de områder der det ble påvist avvik tilknyttet den siste undersøkelsen. Formålet var å kontrollere hvorvidt 9. april-brevet etterleves.

Statsadvokatene i Møre og Romsdal gjennomførte undersøkelsen i de to første ukene av juli 2022 med en gjennomgang av 32 saker. Sakene fordelte seg fra uke 48 i 2021 og uke 10 i 2022.

Riksadvokaten har i brev av 13. mai 2022 gitt ytterligere retningslinjer og veiledning om etterforskning, reaksjonsfastsettelse mm. Selv om de utvalgte sakene som er gjennomgått ligger i tid forut for dette, har embetet funnet det naturlig å se sakene også i lys av disse retningslinjene.

2. Rutinegjennomgang

Møre og Romsdal politidistrikt har truffet flere tiltak for å bringe politiets praksis i overensstemmelse med føringer gitt i riksadvokatens 9. april-brev 2021, og også som oppfølging av 13. mai-brevet av i år.

Riksadvokatens brev ble fulgt opp med påtalelederens lokale retningslinjer den 20. april s.å.

Politidistriktet etablerte også en tverrfaglig arbeidsgruppe for å sikre distriktets praksis iht. til riksadvokatens brev, se side 5 i vår rapport av 1. oktober 2021 til riksadvokaten om politiets tvangsmidler i mindre narkotikasaker.

Politidistriktet opprettet den 14. juni 2021 også en spesialinstruks om tvangsmiddelbruk og ransaking i mindre narkotikasaker. Instruksen ble revidert etter 13. mai-brevet. Den er i henhold til riksadvokatens føringer og utmerker seg med god anvendelighet og kvalitet. Statsadvokatene har videre merket seg spesialinstruksens punkt IX om oppfølgende tiltak for internkontroll, herunder pålegg om utvelgelse av saker for intern evaluering.

Politidistriktet hadde storparole den 1. juni 2022 der man presenterte ny rettspraksis og retningslinjer, og med innlegg fra politimester og påtaleleder og foredrag fra FOA-påtale.

Riksadvokatens retningslinjer, ny rettspraksis, og embetets undersøkelse har også vært et gjentatt tema på de månedlige FOAPS-møtene (Fag og opplæringsansvarlige politi statsadvokat) der leder for FEFE deltar regelmessig. Samme tema er fulgt opp i embetsleders møte med påtalelederne; politimester, påtalesjef og seksjonssjefer i påtale-seksjonene.

Videre har riksadvokatens føringer mv vært et tema på politijuristenes påtalemøte 15. juni i år.

3. Saksgjennomgangen

3.1 "Registerspørsmål"

De viktigste spørsmålene knytter seg til bruk av de straffeprosessuelle tvangsmidler ransaking, beslag og kroppsundersøkelser. I mindre alvorlige narkotikasaker skal slike tvangsmidler benyttes i meget begrenset grad og i utgangspunktet ikke for å avdekke det nærmere omfang av eget bruk, heller ikke det tilhørende erverv, se riksadvokatens brev av 9. april 2021, pkt. 6.5 side 10. I de sakene der tvangsmidler er benyttet, må de være hjemlet i riktig kompetanseregulering, noe som også undersøkes i denne saksgjennomgangen.

Statsadvokatene har gjennomgått 32 saker fordelt med 14 saker fra uke 48 i 2021 og 18 saker fra uke 10 i 2022.

Sakstypene fordeler seg med 12 saker for bruk etter legemiddeloven, 13 saker med besittelse etter legemiddeloven, og 14 saker for oppbevaring etter straffeloven § 231. Tilfeller med både bruk og oppbevaring knytter seg til saker med ruspåvirket kjøring etter veitrafikkloven.

I tre saker var gjerningspersonen under 18 år.

14 saker dreide seg om mindre narkotikalovbrudd. 13 saker var i kombinasjon med andre forhold.

For kombinasjonssakene knyttet de øvrige forhold seg til trafikk (11 saker med ruspåvirket kjøring), 6 saker med vinning, 2 saker med ordensforstyrrelse og 3 saker med andre forhold.

I saker med kjent gjerningsperson anses halvparten som rusavhengige (14 rusavhengige, 13 ikke). Gjennomgående er de rusavhengige i 20 årene, og gjennomgående knyttes disse til kjøring i ruspåvirket tilstand.

Undersøkelsen underbygger tidligere inntrykk av politiets ressursbruk i saker med tunge rusmisbrukere. Rusavhengige med tilhold på gata, med hjelpetrengende sosialstønad for livsoppholdet, Blå Kors mv, utgjør en brukergruppe politiet ikke befatter seg med, og heller ikke har hatt befatning med de siste tiår, utenom saker med livreddende tiltak og sporadisk i kombinasjon med andre saker, psykiatri mv.

3.2 De enkelte spørsmål

1	Er det brukt tvangsmidler i saken?	Ja	20	74%
		Nei	7	27%
2	Ble det gjennomført ransaking av person?	Ja	10	50%
		Nei	10	50%
3	Ble det gjennomført annen ransaking enn av person?	Ja	8	40%
		Nei	12	60%
	Ransaking (Formell kompetanse mv)			

4	Hvem besluttet personransaking?	Retten Politijurist Tjenestemann Samtykke	0 2 7 1
5	Er det opplysninger i saken som tilsier at politiet burde ha tatt kontakt med jourhavende?	Ja Nei Mangelfulle opplysninger	1 6 1
	<i>(Statsadvokatens kommentarer til spørsmål 4 og 5)</i> <i>Kompetansespørsmålet for personransaking fremstår i all hovedsak som betryggende.</i>		
6	Hvem besluttet annen ransaking enn av person?	Retten Politijurist Tjenestemann Samtykke	1 5 2 0
	<i>(Statsadvokatenes kommentar)</i> <i>Kompetansespørsmålet for annen ransaking enn av person fremstår som betryggende.</i>		

7	Ble det skrevet rapport om ransaking og beslag?	Ja Nei	15 0
	(Mistankegrunnlaget)		
8	Inneholder rapporten/anmeldelsen tilstrekkelig informasjon om mistankegrunnlaget?	Ja Delvis Nei	17 3 0
	<i>(Statsadvokatenes kommentar)</i> <i>Gjennomgående fremgår mistankegrunnlaget tilfredsstillende i saksdokumentene, men kunne vært noe mer utfyllende i tre saker.</i>		
9	Er beslag av stoff fulgt opp med etterforskning for kjøp?	Ja Nei Ikke beslag	4 14 2

10	Ble det benyttet ytterligere tvangsmidler for å kartlegge kjøpet av narkotikaen?	Ja Nei	1 3
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentarer til spørsmål 9 og 10)</i></p> <p><i>Undersøkelsen har generert få svar, men statsadvokatene ser ikke at tvangsmidler har blitt benyttet i for stor grad og tilpasningen av etterforskningen som "ikke prioritert sak" har blitt skjønnsmessig godt etterlevd.</i></p>		
11	Ble mistenktes mobiltelefon gjennomgått?	Ja Nei	1 (3 beslag) 17
12	Fremstår gjennomgang av mobiltelefonen som et relevant etterforskningsskritt?	Ja Nei Mangelfulle opplysninger	2 0 1
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentarer til spørsmål 11 og 12)</i></p> <p><i>Gjennomgående beslaglegges og ransakes ikke mobiltelefonen i mindre narkotikasaker.</i></p>		
13	Er det foretatt tredjemannsransaking i saken	Ja Nei	0 20

	<p><i>(Statsadvokatenes kommentarer)</i></p> <p><i>Tredjemannsransaking er ikke benyttet, noe som indikerer at distriktets spesialinstruks som påpeker de strengere vilkår for dette, etterleves.</i></p>		
	(Forholdsmessighetsvurderingen)		
14	Ble ransakingen gjennomført så skånsomt som forholdene tillot?	<p>Ja 17</p> <p>Nei 0</p> <p>Mangelfulle opplysninger 1</p> <p>Ikke aktuelt 2</p>	
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentar)</i></p> <p><i>Statsadvokatene finner ikke holdepunkter for at ransakingen ikke innrettes så skånsomt som forholdene skulle tilsi.</i></p>		
15	Ble det gjennomført kroppslig undersøkelse hjemlet i straffeloven § 157?	<p>Ja 0</p> <p>Nei 5</p>	
16	Hva besto den kroppslige undersøkelsen av?	-	<i>(ikke</i>

			<i>aktuelt)</i>
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentar til spørsmål 15 og 16)</i></p> <p><i>Alle kroppslige undersøkelser var hjemlet i veitrafikkloven § 22a, ruspåvirket kjøring.</i></p>		<i>(ikke aktuelt)</i>
17	Hvem besluttet den kroppslige undersøkelsen?	Retten Politijurist Tj. mann Samtykke	<i>(ikke aktuelt)</i>
18	Fremgår det av saken hvilke vurderinger som ligger til grunn for at saken ikke er sendt til retten for avgjørelse?	Ja Delvis Nei	<i>(ikke aktuelt)</i>
19	Er den kroppslige undersøkelsen foretatt utelukkende for å avdekke eller bekrefte rusbruk?	Ja Nei Mangelfulle opplysninger	<i>(ikke aktuelt)</i>
	<p><i>(Statsadvokatenes kommentarer til 17, 18 og 19)</i></p> <p><i>Politidistriktets praksis er helt ut i henhold til retningslinjene om kroppsundersøkelse i mindre narkotikasaker.</i></p>		

	Registrering og påtaleavgjørelsene – konkurrens		
20	Er bruk av narkotika <i>registrert</i> i konkurrens med tilhørende erverv og besittelse?	Ja Nei	1 19
	<i>(Statsadvokatenes kommentarer)</i> <i>Gjennomgående følger politidistriktet retningslinjene i 9. april brevet om ikke å registrere bruk i konkurrens med tilhørende erverv og besittelse.</i>		
21	Er saken påtaleavgjort med positiv påtaleavgjørelse?	Ja Nei Ikke påtaleavgjort	13 2 5
22	Er det egne siktelsesposter for tilhørende erverv og/eller besittelse av narkotika?	Ja Nei	2 11
23	Var det tilstrekkelig grunn til å ta med disse postene i konkurrens?	Ja Nei	<i>Ja</i>
	<i>(Statsadvokatens kommentar til spørsmål 22 og 23)</i>		

	<p><i>Gjennomgående følger politidistriktet retningslinjene i 9. april brevet om ikke å ha siktelsesposter for bruk i konkurrens med tilhørende erverv og besittelse.</i></p>		
--	---	--	--

3.3 Statsadvokatenes helhetsinntrykk av saksgjennomgangen

Saksgjennomgangen etterlater et solid positivt inntrykk av politidistriktets prioriteringer og praksis knyttet til etterforskning og anvendelse av tvangsmidler i mindre narkotikasaker.

Ransaking- og beslagsrapporter ble opprettet i alle saker der dette skal gjøres. Beslag og gjennomgang av telefoner ble ikke gjennomført som ledd i etterforskningen av mindre narkotikasaker. Tredjemannsransakinger fant ikke sted. Mistankegrunnlaget fremgikk i det vesentlige i saksdokumentene, og kompetansehjemlene følges. Kroppundersøkelser er ikke foretatt i andre saker enn i saker med ruspåvirket kjøring. Personransaking fremstod som forholdsmessig, dog med et par unntak som det er grunn til å nyansere. Med tanke på ransaking av leilighet er det grunn til å nyansere et mulig faktagrunnlag i en sak.

Etterforskningsressurser prioriteres ikke ved funn av narkotika uten kjent gjerningsperson. Fra saksgjennomgangen kan det nevnes at en lærer overleverte funn av stoff på skolen til politiet uten oppfølgende etterforskning for å avdekke tilhørigheten. Dette skjedde også der ansatte på institusjon gjorde funn av ladede nedfrosne sprøyter, selv om ansatte har en klar antakelse om aktuell gjerningsperson. Dette anser statsadvokatene som tilpassede prioriteringer i henhold til gjeldende føringer.

4. Statsadvokatenes overordnede syn på politiets praksis nå i forhold til føringene og påleggene i 9. april-brevet

Politidistriktets praksis etter 9. april-brevet reflekteres meget godt i sakstypene. De fleste saker med kjent gjerningsperson som nå avdekkes er saker i forbindelse med kjøring i ruspåvirket stand.

Kvalitetsundersøkelsen i 2021 avdekket at praksis om kroppundersøkelse fra tiden før 9. april 21 ikke var i tråd med riksadvokatens føringer i nevnte brev, se side 6 i statsadvokatens

rapport av 1. oktober 2021. Undersøkelsen her bekrefter politidistriktets innskjerping av praksis også iht. egen spesialinstruks om benyttelsen av straffeprosessloven § 157. Som det fremgår ovenfor er ikke § 157 benyttet i noen av de gjennomgåtte sakene.

Statsadvokatenes overordnede syn på politiets praksis er at denne utøves i samsvar med riksadvokatens brev av 9. april 2021.

5. En samlet vurdering av status etter opplysninger fra politiet og saksgjennomgangen

Møre og Romsdal politidistrikt har aktivt satt inn tiltak for implementering av nye retningslinjer. Saksgjennomgangen viser at politidistriktet har innrettet seg etter 9. april-brevet.

I tråd med statsadvokatenes fagledelsesansvar kan det reises spørsmål om hvorvidt det er behov for ytterligere opplæring/fagledelsestiltak?

Det følger en del problemstillinger med sakstypen som er den dominerende i saksgjennomgangen. Dette er saker vedrørende bruk etter legemiddeloven med ruspåvirket kjøring. Gjennomgående er disse gjerningspersonene også å anse som rusavhengige i samsvar med forståelsen i riksadvokatens brev av 13. mai 2022.

Det dreier seg i hovedsak om rusavhengige i 20 årene. Det er ikke holdepunkter for at disse kun er brukere og ikke også fungerer som selgere/formidlere av narkotika til andre, f.eks. i en sak der en 21 år gammel fører erkjente kjøring av bil og selvmedisinering av amfetamin. Samme person hadde også en rekke vinning-, trafikk- og narkotikasaker, salg av syre, og bla. hadde han dryppet LSD i munnen på 15 år gammel jente som ble innlagt intensivavdelingen.

Påtalejurister har etterspurt rettledning/fagledelse fra statsadvokatene om rekkevidden av ransakingsadgangen i kjøretøyet i forbindelse med ruspåvirket kjøring. Det er endel usikkerhet omkring dette. Statsadvokaten vil etterkomme forespørselen fra påtaleenheten, i første omgang med et fagnotat som kan gjennomgås i forlengelsen av gjennomgangen av denne rapporten. Statsadvokatene vil også spille inn saker fra undersøkelsen til politiets evaluering, som kan følges opp som en del av politimesterens spesialinstruks pkt. IX.

Jogeir Nogva
statsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur